

Møte for lukkede dører
mandag den 12. februar 1951 kl. 10.

President: Johan Wiik.

Dagsorden:

1. Redegjørelse fra Forsvarsministeren om beredskapstiltak
2. Referat

Etter forslag av presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Møtet settes for lukkede dører.
2. Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenen § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet.
3. Ennvidere gis viseadmiral Danielsen, generalene Berg, Hansteen, Øen og Backer, minister Dag Bryn, konsulent Dåsnes og byråsjef Nielsen adgang til møtet.

Presidenten: Den innkalte varamann for kjøpstedene i Vest-Agder og Rogaland fylker, skipsreder Oluf Andreas Skjelbred Knudsen, har tatt sete.

Sak nr. 1.

Redegjørelse fra Forsvarsministeren om beredskapstiltak.

Statsråd Hauge: I trontalen har Regjeringen sagt at den vil legge fram forslag for Stortinget om ytterligere øking av landets beredskap og om forlengelse av tjenestetiden. Det var hensikten at jeg i dag skulle gi en nærmere redegjørelse om hovedlinjene i Regjeringens planer når det gjelder utbyggingen av forsvarsberedskapet. Etter samråd med presidentskapet har Regjeringen villet gi denne redegjørelse i lukket møte for å kunne informere Stortinget så tidlig som mulig og så utførlig som mulig.

Når det gjelder den fortsatte behandling av saken, er det klart at det er behov for å gi offentligheten beskjed i en nær fremtid. Under alle omstendigheter akter Regjeringen, så snart det arbeidsmessig lar seg gjøre, å legge fram en melding eller en proposisjon til Stortinget om hovedretningslinjene i beredskapspolitikken. Det kan så bli en debatt om disse hovedlinjene på den måte som Stortinget anser hensiktsmessig.

Regjeringen vil på et senere tidspunkt, men på et ikke for sent tidspunkt, legge frem proposisjon for Stortinget om de nødvendige tilleggsbevilgninger og om den realøkonomiske og den statsfinansielle dekning. Utgiftsbevilgningene og dekningen bør etter Regjeringens skjønn så vidt mulig behandles sammen.

Regjeringen har utarbeidet sitt beredskapsprogram, nå som i høst, for en 2 års-periode frem til utgangen av 1952; det er med andre ord en modifisert 2 års-plan som Regjeringen vil legge fram. Hovedpunktene i Regjeringens program er disse:

Regjeringen vil forsere oppbyggingen av de væpnede styrker, slik at landet ved utløpet av 1952 kan mobilisere ca. 165 000 mann i alle forsvarsgrener, mot 125 000 mann i 1950. Samtidig tar Regjeringen sikte på å øke Heimevernet til 100 000 mann mot 80 000 mann i 1950. I enkeltheter vil dette programmet for utbygging av de væpnede styrker innebære at vi vil øke antallet av våre feltbrigader fra 7 til 11, med drøye 50 pst., øke våre flyskvadroner fra 7 til 11, øke antallet av luftvern batterier fra 30 til ca. 75, øke mobiliseringsklare fartøyer i Marinen med 2-3 eskortefartøyer, 7 minesveipere, 10 mindre krigsskip, hvorav 7 MTB, og 3 mineleggere, og bygge ut mineforsvaret og havneforsvaret.

Det vil skje en trinnvis utbygging. I 1951 vil Hæren få 9 feltbrigader, flyvåpnet 8 eller 9 skvadroner o.s.v. -

Det jeg her har sagt, refererer seg til omfanget av våre mobiliseringsstyrker ved utløpet av 1952.

Regjeringen vil for det annet effektivisere våre væpnede styrker ved å

- bygge ut befalskorpset i vesentlig grad,
- oppregulere tjenestetiden ved første gangs innkalling til 12 måneder over hele linjen, og
- forlenge repetisjonsøvelsene til 60 dager i Hæren og til 90 dager i de øvrige våpen.

Regjeringen vil for det tredje holde beredskapsstyrker inne til enhver tid for å sikre landet mot overraskende angrep. Regjeringen legger særlig vekt på at landet har et rimelig antall beredskapsstyrker i 1951. Som et ledd i det stående beredskap vil flyskvadronene bli holdt på full styrke - også de nye etter hvert som de blir utbygd. Utrustningen av fartøyer i Marinen vil ligge betydelig over det sedvanlige i fred.

Beredskapsstyrkene i 1951 vil være dobbelt så store som i 1950 og bestå av ca. 20 000 mann når en ser bort fra staber og øvelsesavdelinger. Den militære effektivitet vil nok være over dobbelt så stor som i 1950.

Regjeringen vil øke den militære produksjon på norsk side. I det programmet som ble lagt opp høsten 1950, var det praktisk talt ikke regnet med utgifter til norsk militær produksjon bortsett fra ammunisjon og vanlig vedlikehold av teknisk materiell. Det nye produksjonsprogrammet vil bl.a. gå ut på å øke produksjonen av ammunisjon til det ytterste av Raufoss' kapasitet, utnytting av Kongsbergs Våpenfabrikk til produksjon av artilleri, produksjon av skrog til minesveipere og produksjon av en norsk type radioapparater for samband innen mindre avdelinger av Hæren - de såkalte «Walkie-Talkie»

- og av en norsk type asdic-sett, - dessuten produksjon av uniformer og intendantutrustning. Produksjonsprogrammet vil beløpe seg til ca. 70-80 millioner kroner over 2 år når ammunisjonsproduksjonen er iberegnet.

Regjeringen vil for det femte øke omfanget av bygge- og anleggsvirksomheten i den militære sektor. Det ekstraordinære bygge- og anleggsprogram vil, når man regner med de 60 millioner kroner som Stortinget tok stilling til i fjor høst, komme opp i ca. 130 millioner kroner over en 2 års-periode. Hovedvekten vil bli lagt på følgende: Nybygging av magasiner, verksteder og lagre. Det vil være aldeles umulig å ta imot alt det materiell som vi nå får fra Amerikas Forente Stater, uten at vi samtidig på vår side utbygger våre magasiner, verksteder, lagerbygninger. - Flyplasser, slik at det i hver landsdel finnes minst én fullt utstyrt flyplass som kan operere moderne amerikanske jagere (de såkalte F.84.E.). - Bygging av kaserner ved de viktigste skole- og øvingsavdelinger. - Fortsatte fortifikatoriske arbeider delvis i Nord-Norge og ellers i landet. - Visse vei-, jernbane- og havnearbeider som er av særlig militær betydning.

Regjeringen vil endelig legge vekt på å forsterke vår etterretnings- og sikringsberedskap mot femtekolonnevirksomhet. Vi vil fortsatt arbeide med handelsflåtens selvforsvar, og vi vil yte støtte til det frivillige forsvarsarbeid.

Da Regjeringen i fjor høst - i St.prp. nr. 122 - 1950 - la fram sitt beredskapsprogram for Stortinget, ga Regjeringen uttrykk for at den hadde satt seg som mål å bygge opp våre væpnede styrker til et nivå i løpet av 1951 og 1952, som opprinnelig var forutsatt for 1954. Regjeringen gjorde samtidig oppmerksom på at det ikke var mulig å nå dette målet helt ut innenfor rammen av 250 millioner kroner, som da antydte, men at bevilgningen ville bety et langt skritt i riktig retning.

Det program som Regjeringen nå legger fram, tar sikte på å gjennomføre programmet helt ut. Det går dessuten på enkelte punkter noe videre. Mens programmet i fjor høst ikke ga plass for særlige innkallelser eller forlengelse av tjenestetiden, med sikte på å holde et særlig høyt beredskap til enhver tid, er det et hovedpunkt i det program som Regjeringen nå legger fram, at landet må holde et høyt beredskap til enhver tid. Det er imidlertid riktig å legge til at de forlengede repetisjonsøvelser og særlige innkallinger som skjer for å holde et høyt beredskap, vil øke kvaliteten i hele vårt forsvar samtidig med at de øker vårt beredskap.

Det program som jeg her har skissert, er ikke bare planer, det er delvis planer som er satt ut i livet. For det første har Regjeringen med hjemmel i Stortingets vedtak av 20. september 1950, der tinget ga sin tilslutning til St.prp. nr. 122, satt i verk beredskapstiltak som nok i noen grad vil fordre tilleggsbevilgning. Dette var i samsvar med

uttrykkelige direktiv fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, som sa at Regjeringen måtte komme tilbake til Stortinget dersom det skulle vise seg at de foreslåtte bevilgninger ikke var tilstrekkelige eller hvis situasjonen skulle endre seg. For det annet har Regjeringen med hjemmel i Stortingets særlige fullmakt av 1. juli 1950 og i forståelse med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite allerede satt i verk de forlengede repetisjonsøvelser og de ekstraordinære forsterkninger i marinen og flyvåpenet. Regjeringen traff sin beslutning i så måte 5. desember 1950, og planene er allerede blitt til virkelighet på dette punkt.

Vi har i dag inne de beredskapsstyrker som vi mener at vi burde ha. Jeg nevner allerede her at bare disse tiltak vil koste noe under 100 millioner kroner om året, med andre ord noe under 200 millioner for 2 år.

De samlede omkostninger ved gjennomføringen av et beredskapsprogram som det Regjeringen legger fram, er *meget* store. Regner en med verdien av våpen, materiell og militære forsyninger, vil kostnadene sikkerlig overstige 5 milliarder kroner. (Det er vanskelig å foreta en nøyaktig kalkulasjon av hele programmet, fordi vi på norsk side ikke har den fulle beskjed om materiellprisene). Dette omtrentlige overslaget viser at Norge ikke hadde hatt noen som helst muligheter for å gjennomføre et slikt program alene. Det er samarbeidet innenfor A-pakten og solidariteten innenfor denne pakt - nærmere bestemt De Forente Staters omfattende støtte - som gjør det mulig for oss. Regjeringen har gått ut fra - og det skjer i forståelse med de amerikanske myndigheter - at det aller meste av våpen, materiell og militære forsyninger vil komme som hjelp til Norge utenfra uten vederlag.

Norge vil konsentrere sin innsats om opptrening av befall og mannskaper, repetisjonsøvinger, utbygging av befalskadrene og bygge- og anleggsarbeider av forskjellig slag. (Det inngår dog i programmet også en viss norsk produksjon.)

Regjeringen regner med at programmet vil fordra ekstraordinære bevilgninger på norsk side på ca. 400 millioner kroner i kalenderårene 1951 og 1952 i tillegg til de 250 millioner kroner som Stortinget tok stilling til i september 1950 for samme tidsperiode og i tillegg til de ordinære forsvarsbudsjettene for de respektive budsjettår. Forbruket over Forsvarsdepartementet vil stige - dersom programmet blir vedtatt - fra ca. 330 millioner kroner, som har vært gjennomsnittet i det siste året, til ca. 450 millioner kroner i inneværende budsjettår og til ca. 650-700 millioner kroner i budsjettåret 1951-52. Det er da regnet med et betydelig forbruk av overførte bevilgninger i budsjettåret 1951-52.

Mens forsvarsutgiftene har ligget på ca. 3 pst. pr. år av nasjonalinntekten, slik som den har vært oppgitt i nasjonalbudsjettet, vil den stige til ca. 6 pst. i løpet av den 2 års-periode som vi her taler om. Det samlede «forbruk av arbeidskraft» vil gå opp med ca. 20 000 årsverk, fra

34 000 til ca. 55 000. Det er da regnet med både militært og sivilt personell som arbeider i Forsvaret og med sivil arbeidskraft i militære bygge- og anleggsarbeider. Derimot er det ikke regnet med den arbeidskraft som skal til i den militære produksjon.

Regjeringen har gitt prioritet til oppbyggingen av væpnede styrker og opprettholdelsen av et høyt militært beredskap. Når en tar sikte på å avverge angrep, når en tar sikte på å gjøre angrepsveien ulønnsom, mener Regjeringen at det bør skje en skarp prioritering til fordel for de væpnede styrker, fordi deres krigsforebyggende evne må antas å være størst. Dette er det samme standpunkt og samme begrunnelse som den britiske statsminister ga i Underhuset i januar i år i sin redegjørelse om det britiske beredskapsprogrammet. Dette betyr ikke at Regjeringen på noen måte undervurderer innsatsen i de øvrige beredskapssektorer, men at den i en vanskelig og farlig situasjon må konsentrere seg om det som er *mest* vesentlig.

I det program som Regjeringen legger fram, inngår ca. 13 millioner kroner til Sivilforsvaret. Disse millioner skal først og fremst sette Sivilforsvaret i stand til å gjennomføre de nå foreliggende planer så hurtig som mulig. Det er klart at situasjonen kan komme til å utvikle seg slik at det blir nødvendig å ta saken opp til fornyet overveielse.

Programmet inneholder en post på 8 mill. kroner til utbygging av beredskapssykehus for den militære og sivile sektor tilsammen. Dette har skjedd etter anbefaling fra Beredskapsrådet for landets helsestell. Handelsdepartementet har dessuten inngått kontrakter med importører om beredskapslagring av legemidler og legeutstyr.

Regjeringen har utarbeidet et program for beredskapslagring av viktigere råvarer og materiell for industrien. Dette program beløper seg til ca. 200 mill. kroner og vil bli satt ut i livet i løpet av 1951 og 1952. Dette program forutsetter ikke ytterligere bevilgninger over statsbudsjettet, men skjer i det vesentlige gjennom Handelsdepartementets lisensiering og avtaler med private importører.

Jeg har nevnt at en gjennomføring av forsvarsprogrammet forutsetter at Amerikas Forente Stater yter Norge våpen, materiell og visse militære forsyninger uten vederlag. Det er tale om en støtte som går opp i mange milliarder kroner, og som absolutt sett vil overstige de norske forsvarsutgiftene flere ganger. Det er imidlertid på det rene at en full gjennomføring av det forsvarsprogram jeg har skissert, forutsetter en alminnelig økonomisk støtte, en fortsatt Marshall-hjelp, om jeg så skal si, av en størrelsesorden som svarer til den vi har fått hittil. Det vil for Norge være praktisk umulig å bære dette programmet jeg har skissert, ved egen økonomisk evne. De tiltak landet har gjort for å bringe balanse i vår utenriksøkonomi, vil bli oppveid eller nedveid - som man ser det - gjennom

beredskapsprogrammet. Underskuddet i vår utenriksøkonomi vil fremdeles måtte bli betydelig.

Den amerikanske president har i sin tale til Kongressen varslet om at han vil foreslå for Kongressen at Amerikas forente stater yter en samlet hjelp til de andre land i budsjettåret 1951/52 på ca. 7 milliarder dollar eller ca. 50 milliarder kroner. Det er på det rene at hjelpen, som før, vil bestå av både våpen, militært materiell, visse militære forsyninger samt alminnelig økonomisk hjelp. Men det er samtidig på det rene at amerikanerne vil slå militærhjelpen og Marshall-hjelpen sammen under ett hjelpeprogram, og at de på sin side vil opprette én administrasjon for utenrikshjelp. Det er endelig klart at fordelingen av den økonomiske hjelpen vil skje på et nytt grunnlag og etter en ny nøkkel. Amerikanerne har uttrykkelig meddelt at de enkelte lands vilje og beslutsomhet, når det gjelder gjennomføringen av de felles forsvarsprogrammer, vil spille en meget avgjørende rolle når de skal fordele den alminnelige økonomiske hjelpen. De vil, så vidt jeg kan forstå, yte alminnelig økonomisk hjelp til sine allierte for å sette dem i stand til å gjennomføre forsvarsprogrammene, uten at det skal ødelegge og underminere deres økonomi og levestandard. Den amerikanske president har gitt uttrykk for at det vil være urimelig og uklokt om noe slikt skulle skje - urimelig fordi den europeiske levestandard er meget nøktern, uklokt fordi det forrykker den økonomiske og politiske stabilitet og derigjennom både det økonomiske og psykologiske grunnlag for et sterkt forsvar i Europa.

Det program jeg her har gitt en første skisse av, har Regjeringen lørdag meddelt den amerikanske regjering at den vil legge fram for Stortinget. Den amerikanske regjering bad for noen tid siden om å få vite om Regjeringens planer for 1951 og 1952 for å kunne ta stilling til utformingen av sine egne hjelpeprogrammer. Det var ikke bare forsvarsprogrammene amerikanerne var interessert i, men de norske planer for disponeringen av landets samlede ressurser. Handelsdepartementet satte opp et generalbudsjett, hvori forsvarsprogrammet gikk inn. Det er ikke noe nytt at Handelsdepartementet utarbeider skisser til et generalbudsjett til støtte ved amerikanernes fordeling av sine hjelpeprogrammer. Det har Handelsdepartementet gjort ofte. Det nye er at forsvarsprogrammene inntar en mer fremtredende plass. Det er ikke naturlig for meg å redegjøre i noen detalj om Handelsdepartementets saker. Jeg nevner bare at Regjeringen overfor den amerikanske administrasjon har gjort gjeldende at det norske forbruk og de norske investeringene bør holdes på det nivå som blir resultatet når programmet for en bedring av utenriksøkonomien er gjennomført. Det betyr igjen at den økte belastning ved det nye forsvarsprogrammet i vesentlig grad må bli avbøtt ved alminnelig økonomisk støtte utefra. Det er, som jeg foran har nevnt, nokså klart at den amerikanske administrasjon vil legge vesentlig vekt på vår vilje og beslutsomhet, når det

gjelder oppbyggingen av forsvaret og derigjennom gjennomføringen av fellesforsvaret, når de fordeler den alminnelige økonomiske hjelpen. Dette må, etter Regjeringens oppfatning, ikke forlede Norge til å sette opp forsvarsprogrammer som er urealistiske, jeg hadde nær sagt uærlige, som landet ikke makter å gjennomføre, selv om det får den hjelp som en forutsatte. Det er imidlertid klart at det er mulig å sette seg et *høyere mål* innenfor forsvarssektoren, når den amerikanske regjering yter en fortsatt alminnelig støtte, hvilket den kanskje ellers ikke ville ha gjort.

Regjeringens memorandum til amerikanerne forutsetter en alminnelig økonomisk støtte til Norge på noe over 1000 mill. kroner i 1951/52. Ingen vet i dag hva den amerikanske hjelpen vil komme til å bli i siste omgang. Det er derfor på det rene at forsvarsprogrammene må bli foreløpige i sin foreliggende form. En full gjennomføring er avhengig av at vi får den støtte vi har tenkt oss. Dette er dog dypest sett ikke noe særeget for forsvarsprogrammene. De programmer som er lagt fram for de sivile sektorer, er også avhengige av en alminnelig økonomisk støtte utefra, i den utstrekning vi har tenkt oss det. Skulle støtten utefra bli vesentlig mindre enn en har tenkt seg, vil det foreligge en ny situasjon. Store deler av det forsvarsprogram som er skissert, må sikkerlig gå sin gang. Men blir de samlede ressurser vi rår over, mindre, er det klart at så vel regjering som storting må overveie problemene i lyset av den nye situasjon. Det er på ingen måte så at en nedgang i ressursene vil måtte gå ut over forsvarssektoren i hele sin tyngde. Men forsvarsprogrammene må under slike forhold også tas opp til revisjon. Disse selvfølgeligheter er naturligvis den amerikanske administrasjon helt innforstått med.

Det er vel kanskje noen, eller mange, som synes at det er et stort program Regjeringen legger fram - eller rettere sagt, det er vel mulig at noen, eller mange, synes at *utgiftene ved gjennomføring* av programmene er skremmende store. Programmene i seg selv - styrkene - er ikke for store. Vi vil gjerne ha sterke væpnede styrker. Vi vil gjerne ha både 15 brigader og 15 skvadroner og flere fartøyer. Men det er dyrt å bygge opp et forsvar, og det er dyrt å holde beredskapsstyrker.

Beredskapsprogrammet vårt er et ledd - og et sentralt ledd - i vår utenrikspolitikk. De felles forsvarsprogrammer i Vestens land er sentrale ledd i Vestens felles utenrikspolitikk. Jeg behøver ikke her si så mye om den utenrikspolitiske bakgrunn i sin alminnelighet. Vi har jo nettopp hatt en alminnelig utenrikspolitisk debatt. Men det er vel både naturlig og nødvendig å si noen ord om den militærpolitiske bakgrunnen. Vi trenger et perspektiv.

De samarbeidende nasjoner i den vestlige verden har satt seg som mål å bygge opp en militær styrke i Europa som er stor nok til å avverge angrep, og som iallfall er stor nok til å gjøre angrepsveien ulønnsom, stor nok til å gjøre

forhandlingsveien til den beste og mest lønnsomme for alle parter. Meget langsomt, meget motstrebende og i strid med sine håp og interesser, kom de demokratiske land til at det nyttet ikke å få i stand reelle forhandlinger med den annen part så lenge han hadde en militær overlegenhet i Europa som nærmet seg et maktmonopol.

Det er vanlig å regne med at Sovjetsamveldet disponerer 100-120 divisjoner i Europa og i den europeiske del av Sovjetsamveldet. Satellittstatene råder vel iallfall over ca. 50 divisjoner til sammen. Sovjetsamveldet har et meget tallrikt flyvåpen som i første rekke er innstillet på å samarbeide med hæren, og har et stort ubåtvåpen. Alle de nevnte divisjoner er neppe på full krigsstyrke, og alle er vel neppe like gode. Men det er naturligvis et fryktinngydende stort antall divisjoner. Ved mobilisering vil de bli langt flere. Men det er det stående antall som vi her har beskjeftiget oss med.

Vest-Europa har på sin side stående 10-15 divisjoner med støtte av et ikke tallrikt flyvåpen. Vest-Europa har aldri vært så fattig på divisjoner som det nå er. I Tyskland står i dag et par amerikanske divisjoner, et par-tre britiske og et par-tre franske samt mindre styrker fra Belgia, Danmark og Norge.

Sovjetsamveldets maktmonopol oppsto da Amerikas Forente Stater demobiliserte sine veldige militære styrker, og da Storbritannia langt på vei gjorde det samme. Maktmonopolet er for såvidt ikke av ny dato. Men det bekymret oss ikke så mye til å begynne med. Vi trodde liksom andre land i Europa og liksom folk i Amerikas Forente Stater at det var rett, rimelighet og anstendighet som skulle råde i de mellomfolkelige forhold, ikke divisjoner og fly. Det var først da begivenhetenes språk ikke var til å misforstå, at vi måtte erkjenne overfor oss selv og overfor andre at maktpolitikken ikke var død, ikke var erstattet med en ny og bedre politikk, men at divisjoner og militære maktmidler betydde noe i mellomfolkelig samkvem, ja, at de var avgjørende. Vi så på oss selv i en vond verden og oppdaget at vi var nakne.

Det grodde da - som jeg sa - langsomt og motvillig opp en felles vilje hos demokratiene til å organisere de militære maktmidlene som også de trenger. Det skjedde langsomt og motvillig, men det har steget til en sterk beslutning. Det er ikke maktbalanse demokratiene er ute etter. Vi setter oss som mål å skape en minimumsstyrke som den annen part ikke kan renne over ende før vi får tid til å mobilisere våre ressurser, og før vi får tid til å komme hverandre til hjelp. Vi vil bygge en mur om våre hjem, det er alt. Det er noe mindre enn å være ute etter maktbalanse. Vårt fellesprogram er ikke av uhyre dimensjoner slik som det står i Sovjetsamveldets siste note til de tre stormakter. Det er et minimumsprogram som tar sikte på å *holde* Europa, som tar sikte på at *vi* skal *beholde* Europa. Det må den annen part meget vel vite selv om han sier noe annet.

Det sies stundom at vår beredskapspolitikk er en følge av vår tilslutning til Atlanterhavspakten. Vel, på en måte er det riktig hvis man dermed mener at vi ikke kunne ha drevet en realistisk beredskapspolitikk, slik som vi nå legger den fram, om vi hadde stått utenfor pakten. Men det er aldeles galt dersom man dermed mener at pakten er årsaken til at vi nå må slå inn på en slik beredskapspolitikk. Pakten ble til fordi Vestens land fant å måtte slutte seg tettere sammen som følge av en aggressiv holdning av den østlige verden, av folkedemokratiene. Formålet var å skape økt styrke gjennom solidaritet og gjennom oppbygging av et forsvarssystem, gjennom gjensidig hjelp og selvhjelp. Det er imidlertid de aggressive skritt fra den folkedemokratiske verdens side som er en felles årsak både til pakten selv og til at vi nå innenfor pakten mener at det er nødvendig å sette tempoet slik opp som vi gjør. Finnes der en enkelt årsak til den beredskapspolitikk som Regjeringen nå antyder, så er det den åpne militære angrepskrig i Korea, og den etterfølgende militære utvikling der borte.

Atlanterhavspaktens militærpolitikk tar sikte på en eneste ting, å avverge angrep og bevare freden. All tale om divisjoner og skvadroner må ikke forlede noen - ikke i vårt land og ikke i andre land - til et øyeblikk å tro noe annet. Organiseringen av minimumsstyrken er i vår vonde verden praktisk fredspolitikk. Det er ingen motsetning - som det har vært sagt - mellom det å gå inn for en militær minimumsstyrke og det å ville forhandle med Moskva. Det er ingen motsetning mellom det å ville forsvare sitt land og det å ønske fred. Det ene er tvert imot en forutsetning for det andre.

Nå spør noen: Er ikke dette en farlig vei å gå? Er ikke dette å utfordre Sovjetsamveldet? Er det ikke en gammel sannhet at rustninger leder til krig? Går det ikke an å skaffe grunnlag for forhandlinger på en annen og mindre militær måte? Jeg vil ikke kimse ad disse spørsmål, for det er mange andre enn kommunistene som stiller seg dem.

Det er farlig å leve i en verden der maktens hestehov har stukket seg fram, og det er særlig farlig for dem som er maktesløse eller fattige på maktmidler. Men i en verden der de militære maktmidlene uomtvistelig spiller en rolle, er det farligst å lukke øynene for den virkelighet som omgir en, og stole på et barmhjertig forsyn eller på den annen parts vakre ord når de ikke harmonerer med hans handlinger. Alle veier er farlige. Den vei som Norge og demokratiene har slått inn på, er den minst farlige.

Det er en setning som synes å være sikrere enn at rustning fører til krig. Det er at maktmonopol hos diktaturer fører til krig eller til undertrykkelse uten krig. Det er mulig for Vestens land å skape forutsetninger for forhandlinger uten opprustninger, men de må da være rede til å gi opp sine livsinteresser og i siste instans sin selvstendighet og sin frihet, dersom det blir krevet. Det alternativet kan ingen ansvarlige myndigheter velge.

Det er klart at den som har et maktmonopol, liker ikke at maktbalansen blir forandret i det hele tatt. Den som har 10 divisjoner mot 1 i Europa, liker ikke at forholdet blir 3 til 1 eller 2 til 1. Det er i strid med hans interesser. Det er en utfordring, ikke mot hans sikkerhet og hans berettigede interesser, men mot hans maktfullkommenhet og hans handlefrihet. Det er klarligvis også en utfordring mot dem i våre egne land som arbeider for at Europa skal forbli maktesløst og en dag bli innlemmet i rekkene av folkedemokratiene. Uten at Europa vil utfordre den annen part på denne måten, må Europa bli liggende i varig avmakt.

Den som i dag har 100 divisjoner mot 10 i Europa, kan formodentlig sette disse divisjoner i bevegelse og hindre at maktbalansen blir endret. Det er en risiko som ingen kan komme forbi. Hvor stor den er, vet vi ikke. Vi må ha lov til, synes jeg, å gå ut fra at den annen part, som vel har et maktmonopol i Europa, har meget sterke grunner til å frykte en verdenskrig. Den vil ramme hans land på en forferdelig måte. Det må være lov til å tro og håpe at den annen part vil resignere og ikke marsjere. Men på vår side må vi regne med at det foreligger en særlig risiko i det øyeblikk vi har tatt beslutningen om å organisere et minstemål av militære styrker i Europa. Vi kommer ikke forbi å innrette oss deretter. Det er samtidig klart at det er av avgjørende betydning at beslutningen som vi har tatt, blir satt om i praksis så fort som overhodet mulig. Med andre ord at minstestyrkene kommer på plass uten unødvendig opphold. Tiden mellom beslutningen og gjennomføringen er en kritisk og en spennende tid. Når man vurderer situasjonen nøkternt og realistisk, er det etter mitt skjønn et minstemål av allierte militære styrker i Europa som må til for å befri folkene i Europa fra den mørke angst som maktmonopolet på den andre siden av jernteppet kaster over oss som en skygge. Det er en sørgelig erkjennelse, men jeg tror det er en nødvendig erkjennelse. Vårt beredskapsprogram er et ledd i organiseringen av disse minstestyrker. Det vil, som jeg sa, være spenning til stede mens prosessen pågår. Det knaker alltid i moder jord når maktbalansen undergår vesentlige endringer. Men når prosessen er gjennomført, vil den ha gitt Europa den mur omkring våre hjem som vi trenger; den muren vil kanskje være av særlig betydning i en situasjon da atomvåpnene av forskjellige grunner kanskje ikke lenger har den samme krigsforebyggende virkning som de nå har.

Jeg vil gjerne gi noen flere opplysninger om Regjeringens beredskapsprogram. Jeg hadde nærmest valget mellom å slutte her og gi en kort redegjørelse, eller å fortsette med noen flere detaljer. Da må det bli en lang redegjørelse. Jeg har trodd at Stortinget kanskje likevel ville foretrekke at jeg ga en lengre redegjørelse, så jeg vil gjerne få lov til å fortsette.

Før jeg går inn på å kommentere beredskapsprogrammet noe mer i detaljer, vil jeg gjerne si noen ord om planleggingsarbeidet innenfor Atlanterhavspaktens organer,

som det hittil ikke har vært mulig å informere Stortinget om i åpent møte.

Atlantehavspaktens militære organer fikk til å begynne med to hovedoppdrag. De skulle utarbeide to hovedplaner. Den første var en langtidsplan, eller en mellomlang plan, og skulle gi beskjed om hvilke minimumsstyrker A-pakten trengte for å kunne holde Europa mot et angrep. Man valgte nøkkelåret 1954. Den andre planen var en korttidsplan som skulle gi grunnlag for en felles forsvarsinnsats mot angrep i 1950. Det var en nødsplan. Det var helt på det rene at vi da ikke hadde de styrkene som trengtes for å holde Europa.

Begge disse planene er nå ferdige. Korttidsplanen kommer jeg ikke til å si noe mer om. Den mellomlange planen har betydelig interesse for oss. Den er det strategiske og det militære hovedgrunnlaget for det vi nå gjør. Det er denne plan som vi alle og ikke minst amerikanerne er så opptatt av å få gjennomført.

De militære stabene har laget en kalkyle over hvilke minimumsstyrker A-pakten trenger for å holde Europa mot angrep. Kalkylen viser store tall, men ikke uoppnåelige tall. Det er klart at den vestlige verden sammenlagt har de nødvendige ressurser til å reise og holde slike styrker, dersom de virkelig mener det er nødvendig for deres sikkerhet og for deres fred.

Som utgangspunkt for sitt arbeid har de militære sakkyndige prøvd å kalkulere hvilke styrker russerne råder over, - og hvilke svakheter de lider under - hvilken strategisk tankegang som må formodes å ville dominere deres planlegging, hvilke operasjoner de vil sette i gang samtidig, og hvilke styrker de vil sette inn på de forskjellige operasjoner osv. osv. Det er klart at dette bare er menneskelige vurderinger, og det er klart at dette delvis er gjetninger. Det er klart at gjetningene er tidsbetonte, og at de kan være tvilsomme, men de er laget på grunnlag av den vestlige verdens samlede viten og den vestlige verdens samlede militære sakkunnskap, så det er det beste en kan skaffe. Ikke noen pakt og ikke noe land kan stole på disse kalkulasjoners ufeilbarhet, men ikke noen pakt og ikke noe land kan greie å planlegge sitt forsvar uten dem som veiledning. Har vi dem ikke, svever vi i den blå luft.

De militære sakkyndige ser Norden, eller Nord-Europa som det heter innenfor pakten, som et særlig regionalt avsnitt. De regner med at Sovjetsamveldet, dersom det bestemmer seg for å gå til krig, vil angripe Nord-Europa allerede i første omgang. Sovjetsamveldets strategiske mål med en slik operasjon, som da vil foregå sammen med en hel rekke andre operasjoner, vil sannsynligvis være

- å komme i besittelse av passasjen mellom Østersjøen og Atlanterhavet,
- å sikre inn- og utgangen av Nordishavet til Atlanterhavet i nord,

- å skyte fram sine ubåtbaser til Norskekysten, og
- å skyte fram sin radarkjede og sitt luftforsvar så langt mot vest som mulig.

Det kan også være andre strategiske formål, men disse tror jeg er de viktigste.

De militære sakkyndige mener videre at Nord-Europa i første rekke er utsatt for en militær trussel fra Sovjetsamveldets styrker i Øst-Tyskland og Baltikum, og fra deres styrker i Nord-Russland. Stabene har prøvet å kalkulere hvilke styrker Sovjetsamveldet kan formodes å sette inn mot Nord-Europa fra sør og fra nord. De regner med at Sovjetsamveldet etter hele sin strategiske tankegang, og etter operasjonens betydning, kan formodes å ville sette inn omtrentlig regnet en femtepart av de styrker de har tilgjengelige for operasjoner i Vest-Europa. Dette gir oss i hvert fall noen holdepunkter.

Stabene regner med at den største trussel i omfang, og formodentlig også den sentrale trussel strategisk sett, mot Nord-Europa og Norge, vil utgå fra Sovjetsamveldets styrker i Tyskland og Baltikum. De tror det er mest sannsynlig at Sovjetsamveldets styrker hovedsakelig vil bevege seg landverts med sterk støtte av fly, over Danmark og Sverige mot Norge. De mener det er nødvendig å regne med en invasjon etter tysk mønster over Danmark mot Norge, men sannsynligheten for dette avtar etter hvert som forsvaret i Norge blir sterkere.

I nord vil naturforholdene begrense størrelsesordenen av de styrker som kan settes inn landverts, men det er rimelig å regne med, etter deres oppfatning, at et angrep vil komme både over land, over sjøen og gjennom luften. De regner med at en operasjon i nord vil ha et relativt begrenset mål, og at den er vanskelig å føre videre sørover.

Kjernepunktet i den forsvarsplanen som er utarbeidet for den nord-europeiske region, derunder for Norge, går ut på å stanse disse formodede angrep ved regionens ytterkanter i nord og sør, i Nord-Norge og sør for Danmark. Mellom disse forsvarsfrontene tar planen sikte på å sikre herredømmet på sjøen og i luften, og derigjennom vårt daglige liv og vår bevegesfrihet.

Når det gjelder forsvaret ved regionens sørgrense, altså sør for Danmark, understreker de militære sakkyndige meget sterkt hvilken vital betydning den militære situasjon i Nord-Tyskland har. Hvis en forsvarslinje kunne holdes i Tyskland så langt øst at den dekket inngangen til Danmark, ville forsvaret av Norge og Danmark, sier de, bli meget enklere og fordre færre styrker. Den plan og de minimumsstyrker som er utregnet på grunnlag av den, har ikke kunnet baseres på forutsetningen om en forsvarslinje så langt øst i Tyskland. Men alle som behandler våre forsvarsproblemer, må ha klart for seg hvilken betydning det har fra et militært synspunkt at forsvarslinjen i Tyskland kan trekkes så langt øst som mulig. De styrker som blir organisert i Sentral-Europa for å

holde en forsvarslinje så langt øst som mulig, de står like direkte til Norges forsvar, som om de hadde vært plassert i Norge selv. Det har klarligvis mange fordeler forøvrig at forsvarslinjen går langt borte fra vårt land og vi slipper å trekke den i vårt land selv. Ved at sørfronten dekkes, får vi i Norge bedre høve til å disponere våre styrker til forsvaret av den nordlige front.

Når det gjelder forsvaret i nord, springer det i øynene at de sjømilitære styrker som hører inn under havgruppen - eller den havkommando som nå blir opprettet - vil ha en overordentlig stor betydning for en heldig gjennomføring av forsvaret. Forsvarsplanen bygger på at allierte sjøstridskrefter som hører inn under denne havkommando, skal ha et meget betydelig ansvar for å avverge invasjon over sjøen i Nord-Norge. De sakkyndige fremhever samtidig at det har betydelig interesse at det til enhver tid er basert i Nord-Norge norske sjøstridskrefter som kan tvinge de andre til å gjøre en operasjon over sjøen mot Nord-Norge så stor som mulig, og derigjennom legge forholdene bedre tilrette for en innskriden fra de alliertes sjøstridskrefter. Det er også havgruppens sak å sørge for havenes sikkerhet og å beskytte den norske vest- og sørkyst mot en invasjon over sjøen. Den har et betydelig ansvar.

Mens Sverige står utenfor pakten og ikke på noen måte deltar i fellesplanleggingen, hører Sverige som territorium uomtvistelig til Nord-Europa. Planen bygger på at Sverige vil forsvare seg med nebb og klør om det blir angrepet - og Sverige har ganske godt med nebb og klør - men at Sverige forholder seg nøytralt med mindre det selv blir angrepet. Dersom et angrep går over Sverige, vil med andre ord de svenske stridskrefter komme i tillegg til Atlanterhavspaktens stridskrefter. Det er imidlertid ikke regnet med de svenske stridskrefter i noen av kalkylene som er satt opp eller de forsvarsplaner som er satt opp.

De militære sakkyndige har beregnet hvilke minimumsstyrker som skal til for å gjennomføre en forsvarsplan etter de hovedretningslinjer som jeg her har nevnt. Forsvarsplanen er basert på at Nord-Europa er en enhet og skal forsvares ut fra regionale militære prinsipper og under en regional kommando. Minimumsstyrkene er av en betydelig størrelsesorden. For å illustrere det - jeg tror ikke jeg kan gå lenger - vil jeg nevne at det samlede behov for hele Nord-Europa er kalkulert til ca. 15 feltdivisjoner, ca. 1000 fly og ca. 400 fartøyer av forskjellig slag, for det meste mindre fartøyer. Jeg gjentar at denne kalkyle er satt opp under forutsetning av at forsvarslinjen i Tyskland ikke dekker inngangen til Danmark, at den ikke dekker vår sørlige front, og under forutsetning av at Sverige ikke er med.

Det er klart at Norge og Danmark ikke makter å bygge opp disse minimumsstyrker alene. Det er en felles alliert oppgave å skaffe disse styrker til veie for Nord-Europa. Vi får betydelig indirekte hjelp av de store allierte, det er så, men det er også en felles oppgave å bygge opp de

stridskrefter som skal delta direkte i regionens forsvar. Fordelingen på de enkelte land er ennå ikke definitivt fastsatt, bl.a. fordi det hviler en del usikkerhet over kalkylen, så lenge strategien i Tyskland ennå ikke er fastsatt, men ved forsvarskomiteens møte i oktober 1950 ble det satt opp visse foreløpige nasjonale mål, i det vesentlige i samsvar med de planer som de enkelte land hadde meddelt at de selv hadde lagt. For Norges vedkommende ble det foreløpige nasjonale mål f.eks. for hæren satt til 4 divisjoner (det var et internasjonalt regnetall, vi hadde selv oppgitt 11 ½ brigade) for flyvåpenet til 12 skvadroner, og for marinen til et antall fartøyer vesentlig svarende til det vi i dag har, med tillegg av de fartøyer som vi venter under våpenhjelpen.

Forsvarskomiteen la den største vekt på at landene så snart som mulig søkte å nå opp til disse foreløpige nasjonale mål.

Når man legger sammen de foreløpige nasjonale mål for paktlandene, når man ikke helt opp til de minimumsstyrker som de militære sakkyndige hadde kalkulert med. Generelt sett sto det temmelig mye igjen når det gjaldt fly. I den Nordeuropeiske regionen lå landstridskreftene betydelig under minimumsstyrkene. Men det var grunn til å gå ut fra at en forsvarslinje i Tyskland som dekket inngangen til Danmark, ville redusere denne mangel. For sjøforsvaret gjorde det seg gjeldende en alminnelig og ganske stor mangel på eskortefartøyer og minesveipere. Man har atskillig respekt for det russiske minevåpen.

Beredskapsprogrammet som jeg har skissert, vil i det store og hele føre Norge frem til de foreløpige nasjonale mål som vi ble enige om i Washington, innen utgangen av 1952. På marinesiden vil byggeprogrammet for de 5 minesveipere bety et tillegg til de foreløpige nasjonale mål som forelå i Washington, et meget nødvendig tillegg. For luftvernartilleriet er målene også satt noe opp. Vårt direkte mål er å organisere de styrker som skal til etter en realistisk militær vurdering, for å føre et oppholdende forsvar ved de planlagte forsvarslinjer inntil den planlagte hjelpen utenfra kommer.

Når våre allierte, i første rekke Amerika og England, skal bidra direkte til forsvaret av vårt land, ligger det kanskje nær å spørre om de kan gjøre det uten at de har styrker stasjonert i Norge i fred. Må det m.a.o. skje en endring i norsk basepolitikk? Jeg kan tenke meg at etter avisene i dag morges er det enda flere som har dette spørsmål i tankene, enn det ellers ville ha vært.

Vi har som bekjent gitt uttrykk for at vi ikke vil ta del i en allianse som fører til at Norge

«åpner baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trussel om angrep.»

Det siste er et direkte sitat fra noten til Sovjet-Samveldet. Jeg tror for mitt vedkommende at den norske

basepolitikk meget vel lar seg forene med vår deltakelse i A-pakten og fellesforsvaret.

Det er naturligvis klart at allierte styrker som måtte være stasjonert i Norge, vil gi atskillig militær sikkerhet sett ut fra et begrenset militært synspunkt. Det er også mulig at ordningen kan ha sine fordeler sett fra en økonomisk synsvinkel. Men det er etter min oppfatning ikke klok politikk, og det er heller ikke god sikkerhetspolitikk, å skyte allierte stridskrefter så langt frem mot den annen part i fred. Det kan føre til misforståelser og virke unødig foruroligende, og vi må regne med hans store mistenksomhet. Det er ikke bare norsk interesse dette, det er en felles alliert interesse. Dessuten er det, tror jeg, heller ikke klok politikk i forholdet mellom Norge og dets allierte å stasjonere allierte styrker her. Det vil bare gi folk en kjensle av - om enn uriktig - at Norges selvstendighet blir undergravet, og det kan føre til friksjoner i vennskapet mellom vårt land og våre gode venner. Det er derfor etter min oppfatning ikke grunn til å gjøre noen endringer i den norske basepolitikken slik som den har vært definert, men det er svært nødvendig å være klar over følgende:

Norsk basepolitikk hindrer ikke at Norge åpner baser for allierte stridskrefter ved væpnet angrep på det nordatlantiske område eller på et tidspunkt da norske myndigheter kjenner seg utsatt for trusler om angrep og anmoder allierte stridskrefter om å komme til landet.

Norsk basepolitikk hindrer heller ikke at Norge i foreskrevne konstitusjonelle former inngår betingede avtaler med våre allierte med en slik situasjon for øye.

Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge bygger ut sine militære anlegg etter et slikt mønster at de vil være skikket til umiddelbart å ta i mot og underholde på et effektivt vis allierte stridskrefter som overføres til Norge for å bistå i vårt forsvar.

Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge deltar i allierte samøvinger og tar i mot kortvarige besøk av våre allierte fly og flåtestridskrefter allerede i fred for at de skal kunne bli fortrolig med norske forhold.

Jeg gjentar at jeg tror at en norsk basepolitikk, slik som jeg her har definert den, meget vel lar seg passe inn i Atlantpaktssystemet og fellesforsvaret.

Jeg vil også legge til overfor dem som tror at det er et stadig press på oss for å få forandret denne basepolitikk, at etter mitt skjønn er det ikke sannsynlig at noen av våre allierte i virkeligheten ønsker at vi skal forandre denne basepolitikk.

Til slutt vil jeg så gjerne gi en del kommentarer til vårt beredskapsprogram. Jeg vil først gi noen kommentarer til den kvantitative målsetting, om jeg kan uttrykke det slik.

Hæren vil, som jeg har nevnt tidligere, etter planene sette opp 11 brigader ved utløpet av 1952, med ca. 65 000 mann. Det er feltstyrker som skulle være av de beste vi har.

En av disse brigader vil være i Tyskland, hvis da Stortinget godtar Regjeringens forslag i St.prp. nr. 20. Forsvarskommisjonen har gått inn for 12 kombinerte brigader i 1955. Det er ganske god overensstemmelse mellom de to kvantitative tall. I tillegg til feltbrigade vil komme høyere staber og bakre organer. Dessuten kommer ca. 30 000 lokalvernavdelinger, som nå, og ca. 100 000 Heimevern. Det er et tillegg på 20 000 i forhold til nå.

Hærens myndigheter arbeider med en plan, som Regjeringen i prinsippet har billiget, om å bringe enkelte lokalvernavdelinger opp på et høyere nivå gjennom de forlengede repetisjonsøvelser og inkludere dem i feltstyrken. Dette vil i tilfelle gjøre det mulig å øke feltstyrkene noe. Det er samtidig planen å søke fram til en sammensmeltning av eller iallfall en høyere grad av koordinasjon mellom de øvrige lokalvernavdelinger og Heimevernet. Det skulle være rimelig å regne med samlede lokalforsvarsavdelinger på ca. 130 000, fordelt med 30 000 på tidligere lokalvern og 100 000 på heimevern.

Flyvåpenet vil, som jeg nevnte, få 11 skvadroner. Av disse vil det være 9 taktiske skvadroner, 1 rekognoseringsskvadron og 1 transportskvadron. Det blir 11 skvadroner, mot 7 skvadroner i 1950, som bestod av 5 jagerskvadroner, 1 rekognoseringsskvadron og 1 transportskvadron. I fly vil programmet innebære en drøy fordobling av styrken i forhold til 1950, med ca. 170 fly i første linje. Kvalitativt vil det skje en enda større stigning, idet det er forutsetningen at alle 9 jagerskvadroner vil være jetskvadroner. Tre av dem vil bestå av britiske Vampire-fly, seks av amerikanske Torden-jet, som vi venter under hjelpeprogrammet. Sammen med den herværende amerikanske militærmisjon arbeider vi på å finne en ny type av rekognoseringsfly til rekognoseringsskvadronen til avløsning av våre nåværende Catalina-fly. Vi legger en meget stor vekt på overvåkingen av de *ubebodde områder i de nordlige farvann*. Forsvarskommisjonen satte som mål 10 jagerskvadroner i 1955, m.a.o. 1 skvadron mer enn det programmet går ut på. Men forsvarskommisjonen regnet samtidig - hvis jeg ikke erindrer feil - med 12 fly pr. jagerskvadron i fred, mens Regjeringen nå regner med 16. Målsettingen ligger derfor noe over Forsvarskommisjonens målsetting.

Det er av vesentlig betydning for Luftforsvarets effektivitet at det samtidig med utbyggingen av de flyvende avdelinger skjer en utbygging av radarkjeden, sambandet og kommandosystemet og av flyplassene. Denne utbyggingen inngår i programmet.

For *Luftvernartilleriet* er målet satt til ca. 75 batterier, hvorav omtrent halvparten er tunge og omtrent halvparten lette eller mellomtunge. Dette er en fordobling så vel i antall batterier som i mobiliseringsstyrke i forhold til 1950. (Mobiliseringsstyrken for Luftvernartilleriet vil måtte gå opp i ca. 15 000 mann ved utløpet av 1952, og denne

styrke må i virkeligheten legges til Hærens feltstyrke når en sammenlikner styrkeforholdene med land der Luftvernartilleriet hører Hæren til, hvilket er de fleste land.) Denne målsetting for Luftvernartilleriet er krevende, kanskje vel krevende. Det er imidlertid nødvendig å gjøre alt som er mulig for å øke våre luftvernoppsettinger. Endog 75 batterier med ca. 350 kanoner vil også bare dekke høyprioriterte mål når oppsettingen skal tilfredsstillende de artilleristiske minimumskrav som luftvernfolkene setter. Det inngår i Regjeringens planer å søke fram til en ordning hvoretter Heimevernet kan overta lettere luftvernoppsettinger på steder hvor de ordinære luftvernartillerioppsettingene ikke strekker til.

Fellesplanleggingen har ledet fram til det resultat at *den norske marine* bør legge vesentlig vekt på det lokale sjøforsvar og ikke minst sikringen av kysttrafikk og havner. De sterke allierte flåtestridskrefter vil som foran nevnt komme forsvaret av Norge til gode både i nord, i vest og i syd. Forsvarskommisjonen hadde foreslått et byggeprogram i perioden 1950-1955 på 2 mineleggere, 13 MTB og 3 undervannsbåter. De 13 MTB skulle erstatte de nåværende eks-britiske MTB av D-klassen. Marinen vil under hjelpeprogrammet få 10 amerikanske MTB og 3 mineleggere. Dette dekker i det vesentlige det behov som Forsvarskommisjonen regnet med for såvidt. Med bakgrunn i fellesplanleggingen vil det være nødvendig å legge prioritet på eskorte-fartøyer og minesveipere. Det bør neppe bli tale om å bygge flere undervannsbåter i tillegg til de vi har. Når det gjelder eskortejagere, vil jageren «NARVIK» antagelig bli ferdig i nærmeste framtid etter en stor ombygging. 2 Sleipner-jagere vil være ferdig ombygget i løpet av 1951. Det vil videre bli tale om å bygge om ytterligere de resterende 3 gamle Sleipner-jagere eller å ta imot 2 eskortejagere av Hunt-klassen fra Storbritannia og sette dem istand. Jeg tror kanskje at *både* 2 Hunt-jagere og 3 Sleipner-jagere vil overstige Marinens evne til bemanning i den periode det her er tale om. Regjeringen vil ta stilling til hvorvidt man skal gjøre det ene eller det annet, så snart det foreligger et endelig råd om det fra Sjefen for Sjøforsvaret. Programmet gir dekning for det ene eller det annet. Når det gjelder minesveipere, vil Norge få ytterligere 2 minesveipere fra Amerika i ferdig stand. Programmet innebærer dessuten at Norge skal bygge skrog til 5 minesveipere av tre. Motorer og utstyr vil bli ytet fra Amerika. (Omkostningene ved å bygge skrog og installere motorer og utstyr vil formodentlig dreie seg om ca. 2 millioner kroner pr. minesveiper. Den samlede verdi av hver minesveiper vil formodentlig ligge på ca. 12-15 millioner kroner.)

For Marinen er det også av vesentlig betydning å bygge ut mineforsvaret, havneforsvaret og operasjonssystemet. Å skaffe en skikkelig basis for Marinens fartøyer i Nord-Norge har lenge inngått i Marinens program.

Når det gjelder Kystartilleriet, bygde Forsvarskommisjonen på den hovedbetraktning at kystfestningene burde konsentreres i de strategisk viktigste områder. Resultatene av fellesplanleggingen understreker ytterligere dette syn. Skal Kystartilleriet fylle sin oppgave, må det skje en sterk konsentrasjon omkring festningene i Nord-Norge og i det sydlige Norge på bekostning av andre festninger. Dette betyr ikke - hvilket vel er unødvendig å si - at en vil forsømme Trøndelags eller Vestlandets forsvar. Det betyr at Vestlandet og Trøndelag, og Norge, er best forsvart gjennom en konsentrasjon av Kystartilleriet i syd og nord. Programmet inneholder ingen utvidelse av det antall fort som Kystartilleriet i dag har men programmet forutsetter at der vil skje en utbygging og effektivisering av de festninger som har særlig strategisk betydning.

For å nå de kvantitative mål som jeg her har skissert, vil det være nødvendig å trene opp ca. 45 000 mann i løpet av 1951 og 1952. De ordinære årsklasser vil vel gi ca. 36 000 - 38 000 mann i det meste, og siden årsklassene er synkende, vil der oppstå visse problemer med å skaffe til veie - om jeg kan bruke et slikt uttrykk - tilstrekkelig folk. Jeg skal ikke gå i detalj på dette sted. Spørsmålet om en nedsettelse av vernepliktsalderen med 1 år kan bli aktuelt, men behøver ikke å bli det. Det er spørsmål om ca. 45 000 mann som må bli opptrenet eller omtrenet for å kunne fylle de oppsettinger som jeg har nevnt. I tillegg til disse 45 000 kommer da utvidelsen av Heimevernet, som jo ikke skaper problemer av samme natur.

Dette var kvantiteten: 165 000 mann pluss 100 000 mann i Heimevernet, det gir 265 000 mann med våpen i hånd. Det er kanskje ikke så meget som mange militære mener at man bør ha, når de ser hen til de sedvanlige prosenter av folkemengden som i krigstilfelle skal settes opp, men det er et ganske anseelig antall.

Vi har ikke bare problemet om kvantiteten, men vi har også problemet om kvaliteten. Jeg vil gjerne få lov til å gi noen kommentarer også om den kvalitative målsetting.

Regjeringen legger den største vekt på at befalskorpset kan bli utbygd så hurtig som mulig. Alle vet at det i øyeblikket gjør seg gjeldende en alvorlig mangel på befal så vel ved avdelingene som ved administrasjonen. Særlig framtreddende er denne mangelen når det gjelder lavere og midlere befal. Utbyggingen av befalskorpset vil delvis skje ved tilsetting av faste folk i såkalte organisasjonsmessige stillinger som blir opprettet år om annet, og delvis ved åremålskontrakter hvorved befalet forplikter seg til 4 års tjeneste uten å bli statstjenestemenn, men til gjengjeld får særlige fordeler. Det er bestemte grenser for hvor raskt en kan og bør utvide det faste korpset. Regjeringen venter seg meget av den nye åremålsordningen som Stortinget ga sin tilslutning til i september i fjor.

I 1950 var tallet på befal i det faste korpset ca. 4050. Det fantes ikke noe åremålsbefal, iallfall ikke av den nye kategori. I løpet av 1951 vil det faste korpset bli bygd ut med 350 mann til 4 400, samtidig som vi håper å få ca. 800 åremålsbefal. I 1952 bør det skje en tilsvarende utbygging av det faste korpset til ca. 4 700 mann. Programmet går videre ut på at tallet av åremålsbefal skal stige til ca. 1 300. Dette innebærer en utbygging av befalskorpset med mer enn 40 pst. i løpet av 2 år. Dette kan holde hardt. Det er forutsetningen at forsvarsgrenene fortsetter med befal som er engasjert for kortere tid i den utstrekning de kan skaffe seg folkene. Programmet forutsetter videre at antall sivile funksjonærer og arbeidshjelp ved forswarets anlegg og institusjoner går opp fra ca. 1 500 i 1950 til ca. 2 200 ved utløpet av 1952.

Rekrutteringen til befalsskolene og befalsyrket har vært meget bekymringsfull, som vi vet, og det er den som bestemmer hvorvidt dette programmet kan gjennomføres når det gjelder utbyggingen av befalskorpset. Forsvarsdepartementet har i forsvarsbudsjettet gitt en oversikt over de tiltakene som er satt i verk og planlagt for å bedre rekrutteringen til befalsskolene, så jeg skal ikke komme nærmere inn på saken i sin alminnelighet. Jeg vil bare nevne at det jo er alminnelig kjent at en lønnsregulering vil være av vesentlig betydning for rekrutteringen både til befalsskolene og til befalsyrket. Det foreligger fra Forsvarsdepartementets side et forslag til lønnsreguleringer som tar særlig sikte på å forbedre vilkårene for det lavere og midlere befal, hvor rekrutteringen har vist seg særdeles vanskelig. Forsvarsdepartementets forslag innebærer for det første et generelt opprykk for de lavere og midlere grader. Dessuten foreslår Forsvarsdepartementet at det innføres flere lønnstrinn for hver grad når det gjelder sersjanter, kvartermestere og løytnanter, slik at befalet kan forbedre sine vilkår etter lengere tjeneste, selv om det ikke kan rykke opp i grad. Befalsorganisasjonenes fellesutvalg har gitt sin tilslutning til prinsippene som Forsvarsdepartementet har bygd på, samtidig som de har forbeholdt seg sin rett til alminnelige forhandlinger. Forslaget er for tiden til behandling i Finansdepartementet. Regjeringen håper å kunne ta stilling til saken i meget nær framtid.

Jeg nevner også at utdanning av utskrevet befal i tillegg til det vernepliktige befal er en sak som Regjeringen legger meget stor vekt på. Programmet forutsetter at der i 1951 og 1952 vil bli utdannet over 1 000 mann til utskrevet befal. Endelig nevner jeg at den store ekspansjon i Flyvåpnet vil overstige hva Flyvåpnet i Norge kan utdanne av piloter, og som et ledd i programmet vil et stort antall norske piloter få flyutdanning i Canada og i Amerika.

Så noen ord om tjenestetiden og de forlengede repetisjonsøvingene.

Det vil formodentlig være kjent fra pressen at Atlanterhavspaktens militærkomite har avgitt en anbefaling til regjeringene om tjenestetid, repetisjonsøvinger og treningsmetodene. Dette spørsmålet har klarligvis mange sider. Militærkomiteen har behandlet den militære siden av saken og konkluderer med å anbefale at tjenestetiden bør være minst 18 måneder og helst 24, både for at soldatene skal få en virkelig god utdanning og for at det skal være til stede et antall utdannede mannskaper i de oppsatte beredskapsavdelinger til enhver tid. Samtidig anbefaler militærkomiteen at det blir holdt repetisjonsøvinger med mobiliseringsstyrkene hvert år i minst 14 dager. Fra norsk side ble det - for øvrig i forståelse med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite - tatt alle forbehold under sakens behandling innenfor Atlanterhavspaktens organer.

Regjeringen mener at det for Norges vedkommende er den beste ordningen å opprettholde en tjenestetid ved førstegangs innkalling som er relativt kort etter internasjonale mål, og kombinere den med relativt langvarige og hyppige repetisjonsøvinger. Regjeringen vil derfor foreslå for Stortinget at tjenestetiden ved førstegangs innkalling blir forhøyet til 12 måneder over hele linjen kombinert med repetisjonsøvinger på 60-90 dager. Forlengelsen til 12 måneder er i noen grad allerede antasipert gjennom tilbakeholdelse av mannskaper som skulle ha vært dimittert. Dette er skjedd som ledd i beredskapstiltakene.

Ved å forlenge tjenestetiden til 12 måneder vil utdannelsen bli mer effektiv. Dekningsavdelingene vil øke noe. Utdanning av utskrevet befall fra de vernepliktige mannskapers rekker vil bli vesentlig forenklet. Jeg tror man kan si at Hæren, Luftvernartilleriet og Kystartilleriet neppe vil make en sammenhengende førstegangs tjenestetid på 18 måneder, enda mindre på 24 måneder, på grunn av mangel på befall og mangel på etableringer.

Men en tjenestetid på 12 måneder gir ikke landet de beredskapsstyrker som det trenger som ledd i sitt eget og i det felles stående forsvar. Regjeringen mener at vi bør skaffe oss beredskapsstyrker gjennom forlengede repetisjonsøvelser og ikke ved en forlengelse av førstegangsinnkallingen til 18 eller 24 måneder. De forlengede repetisjonsøvinger bør ha en varighet av 60 dager i Hæren og 90 dager i de øvrige våpen, som jeg nevnte. Etter samråd med de militære sakkyndige har departementet funnet at mannskapene i marinen bør kunne ta sine repetisjonsøvinger i umiddelbar tilknytning til førstegangs tjenestegjøring, slik at tjenestetiden blir 15 måneder sammenhengende.

Ved denne ordningen som her er skissert, oppnår Norge

- å få dekningsstyrker av omtrent samme størrelsesorden og samme kvalitet som om tjenestetiden var forlenget til 18 måneder,
- å effektivisere landets mobiliseringsstyrker i vesentlig grad og

- å omskolere mobiliseringsstyrkene til nye våpen etter hvert som de blir levert.

De forlengede repetisjonsøvinger vil også gjøre det mulig å utvide feltavdelingene i noen grad i hæren, luftvernartilleriet og kystartilleriet ved å innkalle mannskaper med eldre eller mangelfull utdannelse som deretter kan overføres til feltavdelingene.

De forlengede repetisjonsøvinger er ikke planer, de ble satt i verk ved Regjeringens beslutning 5. desember i fjor. Ordningen er derfor allerede etablert. Under general Eisenhowers besøk i Norge ga han uttrykk for at de norske synspunkter i denne sak etter hans skjønn hadde mye for seg, uten at han gikk inn på detaljene i ordningen.

Jeg må, selv om jeg drar sterkt på stortingets tålmodighet, gi et par kommentarer til kuppberedskapen og spørsmålet om beredskapsstyrkene. A-paktens militære sakkyndige - og våre egne blandt dem - legger meget stor vekt på at landene til enhver tid har oppsatte avdelinger av en viss størrelsesorden.

Jeg har tidligere mange ganger gjort Stortinget oppmerksom på at vårt system utmerker seg ved en stor mangel på beredskapsstyrker i fred, og at vår normale fredsberedskap er lav. Det kan neppe være delte meninger om at det ikke eksisterer normal fredstilstand i verden. Det er derfor nødvendig for Norge å øke sin fredsberedskap ut over det normale. I november 1950 hadde Norge ca. 9500 mann inne i oppsatte avdelinger når en ikke regner med høyere staber eller øvingsavdelinger i deres første tid.

Tysklandskontingenten utgjorde nesten halvparten av disse styrkene. Marinen hadde utrustet 12-15 fartøyer. Flyvåpnet hadde 7 skvadroner med redusert oppsetning (ca. 40 fly). I tillegg til de oppsatte avdelinger kom Heimevernet med ca. 80 000 mann. Gjennom Regjeringens beslutning av desember 1950 ble de oppsatte avdelinger økt til over det dobbelte og utgjør nå, som jeg nevnte, ca. 20 000 mann. Høyere staber og øvingsavdelinger er fremdeles ikke medregnet. Hæren har noe over 2 brigader inne til enhver tid av feltavdelinger, hvorav den ene er i Tyskland. Luftvernartilleriet vil ha 10-12 batterier oppsatt. Kystartilleriet vil ha bemannet fullt ut 8 fort. Marinen vil ha økt sin utrustning til ca. 30 skip, hvorav den største delen faller på små krigsfartøyer. Flyvåpnet vil ha sine skvadroner fullt oppsatt, og antall fly i første linje som er der til enhver tid, vil gå opp fra ca. 40 i 1950 til ca. 90 i april-mai i år.

Beredskapsstyrkene bør i noen grad reguleres etter den foreliggende situasjon. Det vil etter Regjeringens oppfatning være all grunn til å holde beredskapen så høyt som mulig innenfor den ramme som er lagt til rette i den tiden som vi går inn i, og man bør ta hensyn til det moment ved planleggingen av større øvinger. Beredskapsstyrkene bør plasseres etter strategiske vurderinger, og vi må konsentrere dem der hvor de militære sakkyndige mener at vi er særlig utsatt. Prøver vi å splitte opp styrkene for å ha noe alle

steder, blir vi svake alle steder og styrker ikke vår beredskap. Dette siste sier jeg ikke minst til veiledning for dem som kanskje fra sine hjemsteder kan få bekymrede brever og krav om at styrkene nettopp burde være der.

Presidenten: Presidenten er nødt til å gjøre oppmerksom på at åpent møte er satt til kl. 11.15.

Statsråd Hauge: Jeg har to minutter igjen.

Presidenten: Med Tingets tillatelse vil presidenten la statsråden fortsette et par minutter ut over tiden.

Statsråd Hauge: Det er unødvendig å si til slutt under kommentaren på dette punkt at det tross alt er vesentlig for oss - også når det gjelder kuppberedskapen - at nettopp vår mobiliseringsordning stadig blir raskere og sikrere. Jeg tror også det er unødvendig å si hvilken betydning det har at vi kan effektivisere vårt Heimevern og vårt lokale vern. Det inngår i vårt program at vi skal gjøre dette.

Jeg skal slutte min kommentar nå.

Det er en veldig oppgave som vi nå har foran oss. Det er en nasjonal oppgave. Det vil bety meget for oss at vi makter den tilfredsstillende. Det er en praktisk fredsoppgave.

Forsvarets folk må løse sin del av denne oppgaven. Meget avhenger av evnen, ansvarskjenslen og handlekraften hos forsvarets folk. Men de må ha det norske folk i ryggen, myndighetene, partiene, organisasjonene, pressen. De må ha en kjensle av at det norske folk respekterer deres arbeid og gjerne vil at det skal lykkes. Myndighetene og partiene har vel en særlig oppgave når det gjelder å bære dette programmet frem i det norske folk. Vi må alle, hver på vår plass, prøve å skille mellom de virkelig store hensyn og de små hensyn eller de mellomstore hensyn. Vi må i denne farlige tiden gi de store hensynene en overveiende vekt. Det vil kanskje ikke alltid være så lett.

Jeg vil også gjerne si til slutt at kritikk er en vesentlig del av den hjelp som samfunnet kan yde ved gjennomføringen av programmet. La det være klart. Men det bør være en positiv kritikk. Det bør være en kritikk som tar sitt utgangspunkt i dette at man vil medvirke til at programmet i dets hovedtrekk skal kunne bli gjennomført.

Jeg er for mitt vedkommende overbevist om at Norge både kan og skal løse sin del av denne felles oppgaven til felles beste for demokratiene.

Presidenten: Presidenten forestår det slik at det vil komme enten melding eller proposisjon i nær fremtid om beredskapsspørsmålene, og presidenten foreslår derfor nå at forsvarsministerens redegjørelse vedlegges protokollen.

Hambro: Jeg går ut fra at det er helt nødvendig at ihvertfall et par eksemplarer av denne tale blir utlagt på Stortingets kontor, slik at medlemmene av de interesserte komiteer får adgang til å gjøre seg kjent med dens innhold, som jo må danne utgangspunktet for en senere debatt.

Moseid: Jeg er enig med hr. Hambro i at det er nødvendig å kunne gjøre seg kjent med alle spørsmål som forsvarsministeren her har berørt, men jeg kom til å tenke på om det ikke også kunne være en fordel ved siden av det om Regjeringen kunne gi et resyme av det som kan behandles offentlig av de opplysninger som her er gitt, og om den kunne gi det offentlig, enten i en muntlig redegjørelse her eller i en skriftlig redegjørelse som kunne være tilgjengelig for de komiteer som skal behandle forsvarsspørsmålene.

Statsråd Hauge: Jeg har meget til overs for det syn som er kommet frem både fra hr. Hambro og hr. Moseid. Når jeg har bedt om at redegjørelsen bare skulle vedlegges protokollen nå, var det fordi jeg i denne redegjørelsen gikk meget langt i å omtale tall og gi opplysninger. Jeg tror at hvis dette blir trykt i 150 eksemplarer, vil vi ha krenket Paktens sikkerhetsregler. Jeg vil gjerne be om at man ordner seg på den måte som hr. Hambro antydde.

Regjeringen vil gjerne imøtekomme de behov som hr. Moseid nevnte. Det kan skje enten på den måte at visse deler av denne redegjørelsen blir offentliggjort når de er i noen grad omredigert og finkjemmet, eller på den måte at vi får en melding frem like raskt.

Hambro: Jeg takker forsvarsministeren for hans svar på min bemerkning, men jeg vil be Regjeringen om å fremlegge en offentlig proposisjon eller på annen måte en melding som gjør det helt klart for den samlede nasjon hvilke beløp der kreves. Hverken kan Stortinget forsvarlig behandle budsjettet eller kan nasjonen forstå den behandling eller det som skjer, hvis man ikke offentlig snart får frem de summer som der her er tale om. Jeg går ut fra at det også er Regjeringens ønske og formodentlig dens hensikt. Jeg vil be om at man gjør det så snart som mulig, og at man ikke dekker over noe i den forstand at man setter bevilgningene og kravene i underkant, så man muligens senere må komme med tilleggsbevilgninger som vi har gjort hvert år, men at man gjør det helt klart med en gang hvor stort det samlede offer må være.

Statsråd Hauge: Jeg kan bare si igjen at Regjeringen har samme ønske som hr. Hambro om å få denne saken frem for offentligheten og få en offentlig debatt i Stortinget så snart som overhodet mulig. Jeg vil gjerne da bare legge til at debatten må i første omgang komme til å dreie seg om hovedlinjene i Regjeringens program. Fremsettelsen av proposisjonene til bevilgning og dekning må av mange grunner

komme på et senere tidspunkt. Ved fremleggelsen av hovedlinjene er det klart at Regjeringen vil gjøre det den kan for samtidig å forklare hva den går ut fra at programmet med de foreslåtte hovedlinjer vil koste.

Presidenten: Presidenten har foreslått at redegjørelsen vedlegges protokollen, og anser det som vedtatt.

Referat:

Kgl. meld. om forhandlingene med Sverige om en avtale om visse fiskerispørsmål.

Enst.: Tilstilles utenriks- og konstitusjonskomiteen, forsterket med 2 medlemmer av sjøfarts- og fiskerikomiteen, oppnevnt av denne.

Protokollen ble derefter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 11.25.